

Vergaderjaar 2021–2022

24 587

Justitiële Inrichtingen

Nr. 834

VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

Vastgesteld 30 mei 2022

De vaste commissie voor Justitie en Veiligheid heeft een aantal vragen en opmerkingen voorgelegd aan de Minister voor Rechtsbescherming over de brief van 24 maart 2022 inzake de stand van zaken met betrekking tot de berichtenservice van eMates (Kamerstuk 24 587, nr. 828).

De vragen en opmerkingen zijn op 15 april 2022 aan de Minister voor Rechtsbescherming voorgelegd. Bij brief van 24 mei 2022 zijn de vragen beantwoord.

De voorzitter van de commissie,
Van Meenen

De adjunct-griffier van de commissie,
Nouse

I Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie

Inleiding

De leden van de VVD-fractie hebben met verbazing kennisgenomen van de berichten dat mogelijk via berichtenservicedienst eMates voortgezet crimineel handelen is gefaciliteerd. Deze leden hebben om die reden met instemming kennisgenomen van het besluit van de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) om het gebruik van eMates op te schorten. Voortgezet crimineel handelen moet namelijk koste wat het kost voorkomen worden. Deze leden stellen naar aanleiding van voornoemde berichtgeving, het besluit en de brief van de Minister een aantal vragen.

De ingebruikname van eMates

Sinds enige tijd is het voor gedetineerden mogelijk om via de berichtenservicedienst eMates digitaal te communiceren met mensen buiten de gevangenis. De Minister beschrijft een gebrek aan contractuele afspraken tussen de DJI en eMates. Dit heeft als gevolg dat het onbekend is of het systeem veilig is en wie er toegang heeft tot het systeem, en dus of gegevens niet in verkeerde handen kunnen komen.

Daarom de vraag welke overwegingen er bij de ingebruikname van eMates zijn geweest om gedetineerden gebruik te laten maken van deze dienst? Is er een zorgvuldige aanbestedingsprocedure gevolgd? Zo ja, wanneer?

Antwoord

Het is voor gedetineerden van groot belang contact te kunnen onderhouden met hun familie en netwerk. Dit draagt bij aan een goede re-integratie. Er staan hiervoor diverse communicatiemiddelen ter beschikking, zoals: telefonie, post en bezoek. Het gebruik van de berichtenservice is kleinschalig begonnen binnen één penitentiaire inrichting met het idee gedetineerden snel en laagdrempelig contact te laten houden met hun relaties. Om deze reden heeft de inrichting waar eMates is gestart zich vooral faciliterend willen opstellen. In de beantwoording van eerdere Kamervragen in 2017–2018¹ over het bericht «Advocaten ronselen in de bajes» werd al opgemerkt dat er geen contract was met eMates.² DJI zag eMates namelijk als een derde partij. Met derde partij wordt bedoeld een externe partij waarmee DJI geen contractuele relatie heeft. DJI koopt dan ook geen dienst in van eMates. Er is hierom geen sprake geweest van een aanbestedingsprocedure, in de zin van de Aanbestedingswet 2012.

Kan de Minister voorts toelichten op welke wijze in de aanloop naar het besluit tot gebruikmaking van eMates risico's ten aanzien van bescherming en beveiliging van de gegevens in kaart zijn gebracht en zijn onderkend? Het lijkt de leden van de VVD-fractie logisch dat bij een risicovolle groep zoals gedetineerden, de veiligheid van de samenleving en de veiligheid van medewerkers en gedetineerden in penitentiaire inrichtingen altijd voorop staat. Daar hoort wat deze leden betreft bij, dat vooraf wordt onderzocht of er op een veilige manier met een dienst als eMates kan worden gewerkt. Derhalve vragen voornoemde leden

¹ Aanhangsel Handelingen II, 2017/18, nr. 943.

² Telegraaf, 29 november 2017, <https://www.telegraaf.nl/nieuws/1365582/advocaten-ronselen-inbajes>

specifiek hoe de risico's, die de Minister nu kent naar aanleiding van het bericht van het OM, zijn meegewogen bij het oorspronkelijke besluit om eMates in gebruik te nemen en bij de keuze van de aanbieder. Daarnaast hebben deze leden de vraag of is overwogen eerst uitgebreid onderzoek te verrichten naar de risico's van een berichtendienst en de aanbieder daarvan.

Antwoord

Deze vragen, die zien op de totstandkoming van de samenwerking tussen DJI met eMates en de risico's van het gebruik van het systeem, worden door de auditdienst Rijk (ADR) onderzocht. Doel van dit onderzoek is om inzicht te krijgen in hoeverre het systeem door eMates veilig is ingericht en door eMates wordt beheerst. Tevens is gevraagd naar een feitenrelaas over hoe de huidige situatie is ontstaan. Om die reden past het mij niet om hier nu op in te gaan. Doel van het onderzoek is namelijk om een geobjectiveerd en gevalideerd beeld te krijgen van hoe eMates werkt, welke risico's er aan verbonden zijn en hoe deze gemitigeerd kunnen worden. Daarnaast dient het onderzoek inzicht te geven in hoe de huidige situatie is en heeft kunnen ontstaan. Wanneer het onderzoek is afgerond zal besloten worden of en onder welke condities de berichtenservice via eMates kan worden hervat. Uw Kamer zal hier na de zomer over worden bericht.

Is voorafgaand of na de inwerkingtreding van de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) en de Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming (UAVG) in 2018 door de DJI onderzocht of de berichtendienst van eMates aan deze wettelijke eisen voldeed? Zo ja, wat bleek hieruit? Zo nee, waarom niet?

Antwoord

Nee, dit is niet onderzocht. Zoals gezegd is de berichtenservice kleinschalig begonnen met het idee gedetineerden snel en laagdrempelig contact te laten houden met hun relaties. Om deze redenen heeft de penitentiaire inrichting waar eMates is gestart zich vooral faciliterend willen opstellen. DJI zag e Mates namelijk als een derde partij.

Is contact opgenomen met het College van Procureurs-Generaal? Zo ja, wat was het advies van het College en zo nee, waarom niet?

Antwoord

Nee. Zoals hierboven beschreven werd eMates vooral gezien als een sympathieke service die communicatie tussen gedetineerden en hun relaties vergemakkelijkt.

Daarnaast vragen deze leden of ook is onderzocht, voordat werd besloten om eMates te gebruiken, waarom bestaande communicatiemiddelen (post, telefonie en bezoek) niet meer voldeden.

Antwoord

Zoals hierboven beschreven werd eMates vooral gezien als een aanvulling op de reeds bestaande communicatiemiddelen. Het is nooit als vervanging gezien of bedoeld. Gedetineerden kunnen nog steeds gebruikmaken van de andere bestaande communicatiemiddelen.

Veiligheid van het gebruik van eMates

De leden van de VVD-fractie willen een aantal vragen stellen over de veiligheid van het gebruik van eMates.

Kon het bedrijf eMates, technisch gezien, kennismaken van de inhoud van de correspondentie die gedetineerden en de buitenwereld via dit bedrijf voerden en van de namen van verzenders en geadresseerden van deze correspondentie? Zo ja, vindt de Minister dit uit het oogpunt van veiligheid van de samenleving en de veiligheid in de inrichtingen aanvaardbaar?

Antwoord

Deze vragen maken onderdeel uit van het onafhankelijk onderzoek dat ik laat uitvoeren naar de risico's van de werkwijze van en met eMates. Wanneer het onderzoek is afgerond zal besloten worden of en onder welke condities de berichtenservice via eMates veilig kan worden hervat.

De leden van de VVD-fractie merken op dat wanneer een bericht van buiten de gevangenis naar een gedetineerde wordt gestuurd, dit bericht door de DJI wordt geprint en vervolgens aan de gedetineerde wordt overhandigd. In de Extra Beveiligde Inrichting (EBI) wordt dit bericht door de DJI altijd gecontroleerd, terwijl dat in alle andere gevangenisregimes slechts gebeurt wanneer sprake is van een toezichtmaatregel (Kamerstuk 24 587, nr. 828). Een van de redenen die de Minister noemt in zijn brief voor het stopzetten van de mogelijkheden tot gebruikmaking van eMates, is de omvang van de berichtenstroom, waardoor een grote hoeveelheid ongescreend digitaal berichtenverkeer met de buitenwereld kon plaatsvinden.

Betekent dit dat er berichten die gecontroleerd zouden moeten worden, vanwege een in een EBI-regime of in andere regimes opgelegde toezichtmaatregel, niet gecontroleerd zijn?

Antwoord

Nee.

DJI heeft aangegeven dat alle berichten aan en van deze gedetineerden zijn en worden gecontroleerd. Voor gedetineerden die niet gedetineerd zitten in de EBI en Terroristenafdeling (TA) geldt dat berichten alleen worden gecontroleerd indien daar een concrete aanleiding toe is. In dat geval wordt er per gedetineerde een toezichtsmaatregel opgelegd.

Deze controlesystematiek geldt zowel voor reguliere post als voor berichten die via eMates zijn verstuurd.³ De berichten vanuit of naar gedetineerden in de EBI worden bovendien standaard doorgestuurd aan het Gedetineerden Rechercheinformatiepunt (GRIP).⁴

Mocht dat het geval zijn, dan vragen deze leden zich af waarom er niet voor is gekozen om berichten die niet gescreend konden worden, terwijl dat wel de bedoeling was in verband met een toezichtmaatregel of EBI-regime, tijdelijk te laten liggen totdat controle mogelijk was en dus niet direct door te geven? Is de Minister bereid controle alsnog te laten uitvoeren, indien een deel van de berichten die gecontroleerd had moeten worden niet gecontroleerd is? Wie zou volgens de Minister de controle van die berichten inhoudelijk moeten uitvoeren?

³ Communicatie met geheimhouders, zoals advocaten, is hierop uitgezonderd.

⁴ Het GRIP is een team van de Nationale Politie, wat fungeert als intermediair tussen de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI), de Nationale Politie en het Openbaar Ministerie (OM).

Antwoord

Zoals hierboven beschreven, is hiervan geen sprake.

De leden van de VVD-fractie vragen zich af wat volgens de Minister het meest prangende probleem is. Het feit dat er veel berichten worden verzonden die niet allemaal gecontroleerd kunnen worden of het feit dat enkel na een toezichtmaatregel of EBI-regime berichten gecontroleerd (kunnen) worden?

Antwoord

De grootste zorg is dat er geen zicht is op het systeem van eMates en de verzameling persoonsgegevens die daarin (mogelijk) is opgeslagen. Daardoor is niet bekend of het systeem voldoet aan de wettelijke eisen die gesteld worden aan de verwerking van persoonsgegevens. Dit is een generiek probleem dat maakt dat de berichtenservice voor eenieder wordt opgeschort.

Daarnaast vragen deze leden of de Minister het eens is met de stelling dat wanneer zou worden besloten een vorm van een berichtendienst alsnog mogelijk te maken, ten aanzien van bepaalde gedetineerden scherpere controle noodzakelijk is?

Antwoord

Ten aanzien van bepaalde gedetineerden, bijvoorbeeld die in de EBI zijn geplaatst, was en is deze scherpere controle al aan de orde. Dat zal ook zo zijn als een berichtendienst, in welke vorm dan ook, weer mogelijk wordt gemaakt.

Voorts hebben de leden van de VVD-fractie ten aanzien van het EBI-regime nog enkele vragen. Waarom zou het volgens de Minister überhaupt mogelijk moeten zijn om vanuit de EBI via eMates te corresponderen met de buitenwereld, terwijl uit de Gedetineerden met een Vlucht- en/of Maatschappelijk risico-circulaire (GVM) blijkt dat eMates niet is toegestaan in een EBI? Is het niet verstandiger om communicatie vanuit de EBI zoveel mogelijk te beperken? Welke mogelijkheden ziet de Minister om dit te bewerkstelligen? Hoe kijkt de Minister naar de hoeveelheid van 2 berichten per dag die Ridouan T. vanuit de EBI heeft verstuurd via eMates?

De afkorting GVM staat voor Gedetineerden met een Vlucht- of Maatschappelijk risico. In de zogeheten GVM-circulaire wordt het beleid ten aanzien van deze categorie gedetineerden beschreven.⁵ Gedetineerden op de GVM-lijst worden besproken in een operationeel overleg waarin deskundigheid en informatie rond deze gedetineerden met een vlucht- of maatschappelijk risico wordt samengebracht. Aan dit overleg nemen onder andere politie en het OM deel. Het overleg adviseert de directeur van de inrichting over eventueel te nemen toezichtsmaatregelen. Deze toezichtsmaatregelen staan opgesomd in een bijlage van de circulaire. Het opleggen van maatregelen aan GVM-gedetineerden betreft geen automatisch uniform maatregelenpakket. Maatregelen worden per gedetineerde afgewogen. Het is dus niet zo dat alle maatregelen uit de bijlage van de circulaire aan alle GVM-gedetineerden worden opgelegd. Er is dan ook geen sprake van een automatisch of algemeen verbod van eMates.

Elke Penitentiaire Inrichting (PI) heeft een Bureau inlichtingen en veiligheid (BIV). Het BIV is het centrale punt in de inrichting waar

⁵ <https://www.commissievantoezicht.nl/dossiers/gvm-lijst/gvm-lijst/>

signalen en informatie rondom veiligheid en VCHD bij elkaar wordt gebracht en geanalyseerd. Wanneer er signalen zijn, wordt daar direct actie op ondernomen.

Over individuele gevallen doe ik geen uitspraken. Daarom kan ik geen antwoord geven over het aantal berichten die verstuurd zijn door Ridouan T.

Het proces de afgelopen periode

De leden van de VVD-fractie stellen nog een aantal vragen over het proces van de afgelopen periode. Ten eerste vragen deze leden wanneer de eerste signalen de Minister bereikten, dat niet alle berichten die de DJI wil controleren, ook daadwerkelijk door hen gecontroleerd kunnen worden. Ten tweede, hoelang heeft het, sinds de binnenkomst van de eerste signalen, geduurd totdat het besluit tot opschorting werd genomen? Deze leden vragen of de Minister het eens is met de stelling dat iedere dag van extra ongecontroleerde communicatie zeer grote gevolgen kan hebben voor de veiligheid van de samenleving en voor de veiligheid van het personeel van de DJI.

Antwoord

Voor de goede orde: alleen voor gedetineerden met een toezichtsmaatregel en gedetineerden in de EBI en de TA geldt dat alle in- en uitgaande berichten worden gecontroleerd. Deze berichten worden ook daadwerkelijk door medewerkers van DJI gelezen. Voor gedetineerden die niet gedetineerd zitten in de EBI en TA geldt dat berichten alleen worden gecontroleerd indien daar een concrete aanleiding toe is. In dat geval wordt er per gedetineerde een toezichtsmaatregel opgelegd. Er is dus geen sprake van signalen dat berichten die door DJI medewerkers gecontroleerd moeten worden, niet ook daadwerkelijk gecontroleerd worden.

In mijn brief van 24 maart 2022 refereer ik aan een brief van het OM van begin maart. Deze brief heeft DJI op 4 maart ontvangen van het OM, met daarin zorgen over het systeem eMates in het algemeen. Het OM geeft DJI in deze brief in overweging om het toestaan van eMates als communicatieplatform te heroverwegen. Deze brief heeft DJI doen besluiten op 18 maart 2022 om het gebruik van de berichtenservice op te schorten. Zelf ben ik op 23 maart 2022 op de hoogte gebracht van de brief van het OM van 4 maart 2022 en het bijbehorend besluit van DJI van 18 maart 2022, hetgeen heeft geleid tot de brief van 24 maart 2022 aan uw Kamer. Onlangs is door het OM aangegeven dat zij op 11 februari een brief heeft verstuurd aan de directeur van de EBI. In deze brief uitte het OM haar zorgen over een individuele gedetineerde. Deze zorgen hadden onder andere ook betrekking op het gebruik van eMates door deze gedetineerde. In deze brief is door het OM onder meer in overweging gegeven het gebruik van eMates voor deze gedetineerde niet meer toe te staan. Op 17 februari heeft naar aanleiding van deze brief een gesprek plaatsgevonden tussen het OM en DJI. Van deze eerdere brief en bijbehorend gesprek ben ik zelf op 19 mei 2022 op de hoogte gesteld.

De leden van de VVD-fractie merken op dat in oktober 2020 al signalen binnen waren gekomen dat de berichtenstroom oncontroleerbaar groot was. Dat was namelijk de reden waarom de directeur van de EBI al eerder had besloten om huisregels op te stellen die een maximum stellen aan het

aantal te ontvangen en te verzenden berichten via eMates.⁶ Hoewel dit besluit volledig begrijpelijk is, liet art. 36 Penitentiaire beginselenwet dit niet toe, volgens een uitspraak van de Raad voor Straftoepassing en Jeugdbescherming (RSJ). Waarom is er naar aanleiding van die uitspraak niet meteen gehandeld?

Antwoord

Er was geen sprake van een «oncontroleerbare berichtenstroom». Wel waren er zorgen over de hoeveelheid berichten die sommige gedetineerden per dag ontvingen. De EBI heeft getracht dit aantal te beperken omdat het veel werk kost om alle berichten te controleren. Een gedetineerde is tegen dit besluit in beklag en beroep gegaan en in het gelijk gesteld. DJI heeft direct gehandeld door uitvoering te geven aan de uitspraak van de RSJ en alle berichten die via eMates werden verzonden en ontvangen gecontroleerd. De uitspraak was geen concrete aanleiding om eMates op te schorten.

Vragen en opmerkingen van de leden van de D66-fractie

De leden van de D66-fractie hebben kennisgenomen van de brief van de Minister over het besluit van de DJI om met ingang van 28 maart 2022 geen gebruik meer te maken van de berichtenservice van eMates (Kamerstuk 24 587, nr. 828). Deze leden wensen de Minister hier nog enkele vragen over te stellen.

De leden van de D66-fractie lezen dat de Minister heeft besloten door een onafhankelijke partij met spoed onderzoek te laten doen naar het toezicht op de berichtendienst via eMates en hangende dat onderzoek het gebruik van de berichtenservice via eMates op te schorten. Kan de Minister aangeven door wie dit onderzoek wordt gedaan en hoe lang dit onderzoek duurt? Verwacht de Minister dat gedetineerden op termijn weer via de mail kunnen communiceren? Zo ja, op welke termijn? Aan welke voorwaarden moet de berichtenservice dan voldoen?

Antwoord

De ADR gaat het onderzoek naar eMates verrichten. Doel van het onderzoek is om een geobjectiveerd en gevalideerd beeld te krijgen van hoe eMates werkt, welke risico's er aan verbonden zijn en hoe deze gemitigeerd kunnen worden. Daarnaast dient het onderzoek inzicht te geven in hoe de huidige situatie is en heeft kunnen ontstaan. Wanneer het onderzoek is afgerond zal besloten worden of en onder welke condities de berichtenservice via eMates kan worden hervat. Over de uitkomsten van het onderzoek en de vervolgstappen zal ik uw na de zomer Kamer informeren.

De leden van de D66-fractie lezen dat de Minister het berichtenverkeer via eMates stopzet omdat goed toezicht en de bescherming van persoonsgegevens niet gegarandeerd kan worden. Tegelijkertijd lezen zij dat hangende de opschorting gedetineerden en hun relaties gebruik kunnen blijven maken van reguliere post. Dat betekent dus dat gedetineerden nog steeds veel brieven kunnen blijven sturen. Kan de Minister garanderen dat op de reguliere post wel voldoende toezicht wordt gehouden? Zo ja, kan hij dit uitleggen?

Antwoord

⁶ BC 28 oktober 2020, R-20/6121/GA.

Ja, gedetineerden kunnen nog steeds brieven blijven sturen. Voor de EBI- en TA-gedetineerden en gedetineerden met een toezichtsmaatregel geldt dat alle post wordt gecontroleerd. Deze werkwijze was al van kracht voor de opschorting van eMates. Voor gedetineerden die niet gedetineerd zitten in de EBI en TA geldt dat berichten alleen worden gecontroleerd indien daar een concrete aanleiding toe is. In dat geval wordt er per gedetineerde een toezichtsmaatregel opgelegd.

De leden van de D66-fractie begrijpen dat de mailservice waar eMates van gebruikmaakt ook wordt gebruikt in andere landen, zoals het Verenigd Koninkrijk en Australië. Heeft de Minister overleg gehad met deze landen over de berichtenservice aan en van gedetineerden? Zo ja, kan de Minister aangeven hoe deze landen de zorgen van de Minister waarderen? Kan de Minister aangeven waarom deze landen er niet voor kiezen de dienstverlening stop te zetten? Deze leden vragen de Minister voorts of hij – voordat hij zijn besluit nam om eMates stop te zetten – in gesprek is gegaan met eMates om zijn zorgen aan te kaarten. Als dat niet het geval is, kan de Minister aangeven waarom dat niet is gebeurd? Is er op dit moment contact met het eMates of Uninlink, het bedrijf achter eMates, over de gang van zaken?

Antwoord

Ik heb nog geen overleg gehad met andere landen die deze berichtenservice ook gebruiken. Voor besluitvorming over het vervolgtraject zal dit contact nog wel gelegd worden. Er is voorafgaand aan het besluit de berichtenservice van eMates op te schorten geen gesprek geweest met het bedrijf achter eMates. Op basis van de genoemde zorgen van het OM is alleen het maken van afspraken over de verwerking van persoonsgegevens niet voldoende. Er is behoefte aan een onafhankelijk oordeel van een instantie die over de vereiste deskundigheid bezit. Tot die tijd heeft DJI gemeend het uitreiken van de berichten op te moeten schorten en onafhankelijk onderzoek te laten doen naar de risico's van de werkwijze van en met eMates. eMates is hier per brief over geïnformeerd. DJI heeft meerdere gesprekken gehad met eMates om de besluitvorming toe te lichten.

Vragen en opmerkingen van de leden van de PVV-fractie

De leden van de PVV-fractie hebben de volgende vragen:
Hoelang konden gedetineerden zonder toezicht tientallen berichten per dag versturen? Waarom is de Kamer hier niet eerder over geïnformeerd?

Antwoord

Voor de EBI en TA gedetineerden en gedetineerden met een toezichtsmaatregel geldt dat alle post wordt gecontroleerd. Deze werkwijze was al van kracht voor de opschorting van eMates. Er was dus geen aanleiding om de Kamer te informeren.

Klopt het dat de EBI door de RSJ in 2020 op de vingers is getikt op het moment dat de EBI een limiet instelde op het aantal berichten en deze beperking door een uitspraak van de RSJ ongeoorloofd werd geacht?

Antwoord

Ja, dat klopt.

Is de Minister het eens met de stelling dat de RSJ met deze gigantische blunder de veiligheid van de maatschappij in gevaar heeft gebracht door de meest gevaarlijke criminelen van Nederland vrij spel te geven? Zo nee, waarom niet?

Antwoord

De afdeling rechtspraak van de RSJ toetst als beroepsrechter beslissingen die zijn genomen over personen die een vrijheidsstraf of vrijheidsbenemende maatregel ondergaan: gedetineerden, tbs-gestelden en jeugdigen in justitiële jeugdinrichtingen. Ik ben gebonden aan beslissingen van de afdeling rechtspraak van de RSJ en heb daar uitvoering aan te geven.

Waarom zijn op dat moment niet de alarmbellen gaan rinkelen bij het Openbaar Ministerie (OM) en het Ministerie van Justitie en Veiligheid, vooral omdat het om een verdachte in het Marengo-proces ging en is toen niet al besloten om met de berichtendienst van eMates te stoppen? Klopt het dat van veroordeelde terroristen ook niet standaard de post gecontroleerd wordt? Zo nee, waarom niet? Zo ja, is de Minister het eens met de stelling dat met deze naïeve opstelling de nationale veiligheid in het geding is? Zo nee, waarom niet?

Antwoord

De reden dat de EBI heeft getracht het aantal berichten te beperken was dat het controleren van alle berichten veel tijd kost. Een gedetineerde is tegen dit besluit in beklag en beroep gegaan en door de RSJ in het gelijk gesteld. DJI heeft uiteraard uitvoering gegeven aan deze rechterlijke uitspraak en is ondanks het forse tijdbeslag alle berichten blijven controleren. Via het GRIP ontvangt het OM de berichten die worden toegezonden aan en verzonden door gedetineerden die hoofdverdachte zijn in het Marengo-proces. Voor het OM was er op dat moment geen reden om de noodklok te luiden. Toen het OM signalen ontving dat er mogelijk sprake was van voorgezet crimineel handelen vanuit de EBI en dat het berichtenverkeer via eMates hier een rol in speelde, heeft het OM hierover contact opgenomen met DJI. Dit was in februari 2022.

Voor gedetineerden met een toezichtsmaatregel en gedetineerden in de EBI en de Terroristenafdeling (TA) geldt dat alle in- en uitgaande berichten standaard worden gecontroleerd.

Waarom wordt niet bij alle gedetineerden, en dus niet alleen bij de gedetineerden uit de EBI, standaard de post gecontroleerd maar alleen als daar aanleiding voor is, vooral gezien het feit dat al jaren bekend is dat criminelen vanuit de gevangenis hun criminele gedrag voortzetten? Is de Minister het eens met de stelling dat elke door de rechter veroordeelde gevangene per definitie een risico vormt? Zo nee, waarom niet?

Antwoord

Gedetineerden hebben het recht op het ontvangen van post. Het onderhouden van contact is namelijk belangrijk voor hun re-integratie. Niet elke gevangene vormt per definitie een risico. Elke PI heeft een BIV. Het BIV is het centrale punt in de inrichting waar signalen en informatie rondom veiligheid en VCHD bij elkaar wordt gebracht en geanalyseerd. Wanneer zij signalen ontvangen die ten aanzien van een specifieke gedetineerde wijzen op een veiligheidsrisico kan er intensiever worden gecontroleerd.

Voor gedetineerden met een toezichtsmaatregel geldt dat alle berichten worden gecontroleerd.

Hoe vaak is er in 2019, 2020, 2021 en tot nu toe in 2022 tijdens reguliere controles voortgezet crimineel handelen binnen de penitentiaire inrichting geconstateerd? Kan uitgesplitst per geval worden aangegeven wat hierop de sanctie was?

Hoe vaak is er in 2019, 2020, 2021 en tot nu toe in 2022 tijdens de standaard controles in de EBI voortgezet crimineel handelen binnen de penitentiaire inrichting geconstateerd? Kan uitgesplitst per geval worden aangegeven wat hierop de sanctie was?

Antwoord

DJI houdt niet bij hoe vaak VCHD is geconstateerd. Op het moment dat strafbare feiten worden geconstateerd, wordt in de regel een disciplinaire straf opgelegd en aangifte gedaan.

Vragen en opmerkingen van de leden van de CDA-fractie

Dat de berichtenservice voor gevangenen eMates deze week werd stilgelegd, komt door de vele berichten die Ridouan T. verstuurde door middel van de service. De crimineel slaagde er vanuit de EBI in Vught in om dagelijks tientallen berichten via eMates te versturen. Die konden niet allemaal worden gecontroleerd zo stelt de DJI. De leden van de CDA-fractie vragen zich daarom het volgende af. Hoe kan het dat Ridouan T., verdachte van maar liefst 7 liquidaties en een voorbereiding daartoe, de mogelijkheid had om ongecontroleerd en veelvuldig gebruik te maken van dit systeem, met als gevolg dat het gevaar heeft bestaan dat hij vanuit de EBI zware criminele activiteiten in de maatschappij in stand kon houden en/of kon aansturen?

Antwoord

Zoals eerder al aangegeven klopt de stelling niet dat berichten naar en van gedetineerden in de EBI niet door DJI gecontroleerd worden. Alle berichten aan en van deze gedetineerden werden en worden gecontroleerd.

Het OM heeft eerder laten weten dat zij van mening is dat sommige gedetineerden te veel eMates-berichten versturen. Het beperken van het aantal berichten ligt juridisch echter complex, zo bleek. In 2020 oordeelde de beroepscommissie van de RSJ dat in de EBI het aantal eMates-berichten niet op tien stuks per week gemaximeerd mocht worden. Berichten aan een gedetineerde mag men alleen op basis van de inhoud weigeren. De leden van de CDA-fractie vragen zich om die reden het volgende af. Op welke (juridische) grond is voornoemd oordeel van de RSJ gebaseerd? Is het mogelijk hier een uitzondering op te maken in geval van een extreem gevaarlijke gedetineerde zoals in onderhavig geval aan de orde is, te weten Ridouan T.?

Antwoord

De afdeling rechtspraak van de RSJ heeft in haar uitspraak van 28 oktober 2020 geoordeeld dat berichten via eMates gelijkgesteld zijn aan post als bedoeld in artikel 36 van de Penitentiaire beginselenwet (Pbw).⁷ Met het beperken van het aantal berichten en daarmee het niet uitreiken van berichten bij een overschrijding hiervan, handelt de directeur van de PI in strijd met de wet. Het is niet mogelijk een uitzondering te maken in geval van een extreem gevaarlijke gedetineerde.

⁷ RSJ R-20/6121/GA, 28 oktober 2020, beroep.

Een van de kinderrechten is het recht op contact met beide ouders. Dat kan via bezoek, maar voor kinderen met een gedetineerde ouder is dit contact niet vanzelfsprekend. Een brief schrijven is voor veel kinderen en ouders niet meer gebruikelijk. Kinderen en hun ouders communiceren anno 2022 veelal via Whatsapp of andere berichtenservices. Familieleden van een gedetineerde kunnen echter niet rechtstreeks per mobiele telefoon bellen of foto's en berichten versturen. Voor hen is eMates een reddingsboei. De berichtenservice eMates wordt daarom sinds het stilleggen ervan node gemist door familieleden van andere gedetineerden dan Ridouan T. Vanuit diverse maatschappelijke organisaties wordt daarom opgeroepen de dienst voor deze groep en onder toezicht weer te hervatten. Gezien voorgaande, vragen de leden van de CDA-fractie zich het volgende af. Waarom is na de ontdekking van het berichtenverkeer door Ridouan T. ervoor gekozen het hele systeem plat te leggen en niet alleen de mogelijkheden van Ridouan T. tot het gebruik van het systeem van eMates te beëindigen?

Antwoord

DJI heeft er voor gekozen de opschorting enkele dagen van te voren aan te kondigen zodat gedetineerden en hun relaties in de gelegenheid waren zich hierop voor te bereiden en bijvoorbeeld dienstverlening waarvoor al betaald was af te kunnen ronden. De grootste zorg is dat er geen zicht is op het systeem van eMates en de verzameling van persoonsgegevens die daarin (mogelijk) is opgeslagen. Daardoor is niet bekend of het voldoet aan de wettelijke eisen die gesteld worden aan de verwerking van persoonsgegevens en hoe het zit met de risico's op bijvoorbeeld VCHD. Dit is een generiek probleem dat maakt dat de berichtenservice voor alle gedetineerden wordt opgeschort. Ik realiseer mij dat dit voor betrokkenen een vervelende maatregel is. De belangen van de correcte verwerking van persoonsgegevens van gedetineerden en het in kaart brengen van eventuele veiligheidsrisico's die met het gebruik van eMates samenhangen wegen voor mij echter zwaarder.

Vragen en opmerkingen van de leden van de SP-fractie

De leden van de SP-fractie hebben kennisgenomen van het besluit van de Minister voor Rechtsbescherming om in de gevangnissen per direct te stoppen met het gebruik van berichtenservice eMates. Dit besluit kwam abrupt en heeft bij deze leden tot veel vragen geleid, die zij hieronder graag uiteenzetten.

De leden van de SP-fractie zouden allereerst graag van de Minister horen hoe de beslissing om zo abrupt te stoppen met berichtenservice eMates tot stand is gekomen. Graag ontvangen deze leden daarbij een tijdslijn waarop wordt aangegeven wat precies op basis van welke informatie door wie is besloten. Ook horen zij graag of er in de periode voor 24 maart contact is geweest met eMates om te kijken of één en ander wellicht opgelost kon worden alvorens werd besloten tot het stopzetten van de samenwerking met eMates.

Antwoord

Op 11 februari heeft het OM een brief verstuurd naar DJI. In deze brief uitte het OM haar zorgen met betrekking tot een individuele gedetineerde. Deze zorgen hadden ook betrekking op het gebruik van eMates in algemene zin. Op 17 februari heeft naar aanleiding van deze brief een gesprek plaatsgevonden tussen het OM en DJI.

Daarnaast heeft DJI op 4 maart een brief ontvangen van het OM met daarin zorgen over het systeem eMates in het algemeen. Daarop is vervolgens actie door DJI ondernomen. Dit heeft geleid tot het besluit van 18 maart 2022 om het gebruik van de berichtenservice op te schorten. Na het nemen van het besluit is dit door DJI toegelicht in een gesprek met eMates, op 29 maart 2022.

Teneinde gedetineerden en hun relaties in de gelegenheid te stellen om rekening te houden met de beëindiging van de communicatie via eMates en dienstverlening waarvoor al betaald was af te kunnen ronden, heeft DJI besloten de opschorting per 28 maart 2022 in te laten gaan.

Er is voorafgaand aan het besluit de berichtenservice van eMates op te schorten geen gesprek geweest met het bedrijf achter eMates. De ADR betreft dit in haar onderzoek.

De leden van de SP-fractie willen benadrukken dat het tamelijk ontluisterend was om te lezen dat het voor gedetineerden in de EBI mogelijk was om tot wel tientallen berichten per dag te versturen, en dat deze berichten vaak ook nog eens niet gecontroleerd werden, omdat er niet voldoende mensen waren om alle berichten te controleren. Dat zou niet moeten kunnen, de risico's op voortgezet crimineel handelen zijn dan veel te groot.

Maar klopt dit allemaal wel? De leden van de SP-fractie hebben ook signalen ontvangen die deze berichtgeving tegenspreken. Kan nu verduidelijkt worden om hoeveel berichten het daadwerkelijk ging en of het klopt dat berichten niet gecontroleerd werden? Als dat het geval is, bij wie ligt deze fout dan? Hoe heeft dat zo kunnen gebeuren? Hoe lang heeft deze praktijk kunnen plaatsvinden? Is dit al vanaf het eerste moment dat met eMates gewerkt werd het geval? Of al daarvoor? Of per wanneer zijn de problemen ontstaan? Hoeveel berichten zijn er zonder controle met eMates verzonden en ontvangen door gedetineerden? Om hoeveel ongecontroleerde berichten gaat het specifiek voor gedetineerden die in de EBI's verbleven of verblijven? De veiligheid van medewerkers en de samenleving is van het allergrootste belang. Als criminele activiteiten binnen detentie door het falende toezicht op berichten die via eMates zijn verstuurd en ontvangen is voortgezet dan is dat wat deze leden betreft zeer ernstig. In hoeverre heeft de Minister inmiddels zicht op of dit ook het geval is geweest?

Antwoord

Zoals eerder al aangegeven klopt de stelling niet dat berichten naar en van gedetineerden in de EBI niet gecontroleerd werden. Alle berichten aan en van deze gedetineerden zijn en worden gecontroleerd. Voor gedetineerden die niet gedetineerd zitten in de EBI en TA geldt dat berichten alleen worden gecontroleerd indien daar een concrete aanleiding toe is. In dat geval wordt er per gedetineerde een toezichtsmaatregel opgelegd.

Specifiek over de EBI hebben de leden de volgende vragen. Klopt het dat alle brieven en e-mails van Ridouan T. en andere extreem beveiligde gedetineerden juist wel terecht werden gecontroleerd en dat dat dus geen rechtvaardiging kan zijn om nu voor alle gedetineerden te stoppen met eMates?

Antwoord

Alle berichten aan en van EBI-gedetineerden werden en worden gecontroleerd.

De grootste zorg ziet op dat er geen zicht is op het systeem van eMates. Daardoor is niet bekend of het voldoet aan de wettelijke eisen die gesteld worden aan de verwerking van persoonsgegevens en hoe het zit met de risico's op bijvoorbeeld VCHD. Dit is een generiek probleem dat maakt dat de berichtenservice voor eenieder wordt opgeschort.

Klopt het tevens dat het aantal woorden per mail via dit systeem sowieso al beperkt is en er bijvoorbeeld geen pdf-bestanden kunnen worden verstuurd, dan wel worden ontvangen?

Antwoord

Het maximum aan karakters van een eMates bericht is 2500. De eMates fotoservice (.jpeg) is beschikbaar in vrijwel alle penitentiaire inrichtingen in Nederland. In totaal mogen er maximaal vier fotobijlagen per bericht worden meegestuurd. Pdf-bestanden, Word-bestanden of andere bestanden zijn niet toegestaan.

Klopt het tevens dat, in tegenstelling tot het eerdere schrijven van de Minister, niet tientallen berichten per dag werden verstuurd vanuit de EBI, maar bijvoorbeeld in het geval van de heer Ridouan T, het gemiddeld slechts om ongeveer twee berichten per dag ging? Hoe wordt deze discrepantie verklaard?

Antwoord

In de Kamerbief van 24 maart 2022 heb ik u gemeld, dat het OM signalen heeft ontvangen dat er tientallen berichten per gedetineerde per dag worden verstuurd. Het OM heeft het niet over het aantal berichten dat een specifieke gedetineerde zou versturen maar heeft haar zorgen geuit over de mogelijkheid dat er via eMates onbeperkt gecommuniceerd kon worden en dat het niet altijd duidelijk was met wie gecommuniceerd werd. Hoeveel berichten Ridouan T. daadwerkelijk verstuurd heeft kan ik niet zeggen. Ik doe geen uitlatingen over individuele gevallen.

De leden van de SP-fractie vragen waarom er nooit een maximum is ingesteld op het aantal berichten dat kon worden verstuurd, ook om het aantal berichten voor het personeel behapbaar te houden in het kader van controle en toezicht. Had er niet alsnog een maximum ingesteld kunnen worden, al dan niet alleen voor bepaalde extra beveiligde regimes, in plaats van nu radicaal helemaal te stoppen in alle inrichtingen met de digitale berichtenservice eMates?

Antwoord

De afdeling rechtspraak van de RSJ heeft in haar uitspraak van 28 oktober 2020 geoordeeld dat berichten via eMates gelijkgesteld zijn aan post als bedoeld in artikel 36 Pbw. Het is niet mogelijk om het aantal poststukken te maximeren. Dat de berichtenservice voor eenieder is opgeschort komt doordat de grootste zorg ziet op het gegeven dat er geen zicht is op het systeem van eMates. Daardoor is niet bekend of het voldoet aan de wettelijke eisen die gesteld worden aan de verwerking van persoonsgegevens en hoe het zit met de risico's op bijvoorbeeld VCHD. Dit is een generiek probleem en dat maakt dat de berichtenservice voor eenieder is opgeschort.

De leden van de SP-fractie zijn bekend met de uitspraak van de RSJ van 28 oktober 2020 (RSJ R-20/6121/GA) over een geschil tussen een gedetineerde in de EBI en de directie van de Penitentiaire Inrichting (PI) Vught. De uitkomst van dit geschil komt er op neer dat de beroepscom-

missie oordeelt dat het de directie niet is toegestaan een maximum te verbinden aan het aantal berichten dat een gedetineerde mag ontvangen. Dat mag op grond van de Penitentiaire Beginselenwet niet beperkt worden. Ziet de Minister de mogelijkheid en ook de wenselijkheid om hier een rechtsgrond voor te creëren? Het klopt immers toch dat het voor een PI niet verplicht is om gedetineerden gebruik te laten maken van de diensten van eMates? Het klopt toch ook dat in sommige PI's alleen inkomende berichten mogelijk zijn, van buiten naar binnen? Als dat zo is, waarom zou het dan niet zijn toegestaan om het aantal berichten dat gedetineerden mogen versturen aan een maximum te verbinden, bijvoorbeeld uit veiligheidsoverwegingen? Met andere woorden, waarom is het per se alles of niets? Welke proportionele oplossing ziet de Minister hiervoor en hoe gaat hij daarvoor zorgen?

Antwoord

Op het moment van opschorting maakten alle PI's gebruik van de dienstverlening van eMates. Het klopt dat een PI niet verplicht was om gedetineerden gebruik te laten maken van de dienstverlening van e-Mates. Het klopt ook dat het in sommige PIs alleen mogelijk was om berichten «van buiten naar binnen» te versturen. De zorgen en mogelijke risico's ten aanzien van eMates raken echter aan alle vormen van de dienstverlening van eMates. Om die reden is tot een algehele opschorting besloten. Wanneer het onderzoek is afgerond zal besloten worden of en onder welke condities de berichtenservice via eMates kan worden hervat. Zoals uit eerder antwoorden ook al blijkt, is het niet mogelijk om een maximum te verbinden aan het aantal berichten. Naar aanleiding van een beroepsprocedure heeft de RSJ deze beperking niet geoorloofd geacht. Communicatie in gevangnissen kan niet zondermeer beperkt worden. Gedetineerden hebben recht op contact met de buitenwereld. Dat kan ook door een brief te sturen of te bellen. Afhankelijk van de uitkomst van het ADR-onderzoek en de besluitvorming daarover bekijk ik of het creëren van een wettelijke grondslag voor het beperken van berichten als toezichtsmaatregel wenselijk en noodzakelijk is.

Meer in het algemeen vragen de leden van de SP-fractie of het klopt dat het een bewuste keuze was van de DJI om geen contractuele afspraken vast te leggen met eMates. Zo ja, kan de Minister wat duidelijkheid verschaffen over de achterliggende reden daarvan?

Kan de Minister eens reflecteren op het feit dat berichtenservicedienst eMates in landen als Schotland, Australië, Wales en Engeland al jaren prima draait. Waarom zou het in die landen wel zonder problemen kunnen draaien, maar in Nederland niet?

De leden van de SP-fractie vragen verder hoe het mogelijk is dat er nooit contractuele afspraken zijn gemaakt tussen de DJI en eMates over bijvoorbeeld de bescherming van persoonsgegevens. Wie was hier verantwoordelijk voor?

Antwoord

De berichtenservice is kleinschalig begonnen met het idee gedetineerden snel en laagdrempelig contact te kunnen laten houden met hun relaties. Het is niet een bewuste keuze geweest om geen contractuele afspraken vast te leggen met eMates. In de beantwoording van eerdere Kamervragen in 2017–2018⁸ over het bericht «Advocaten ronselen in de bajes»⁹ werd al opgemerkt dat

⁸ Aangangsel Handelingen II 2017/18, nr. 943.

⁹ Telegraaf, 29 november 2017, <https://www.telegraaf.nl/nieuws/1365582/advocaten-ronselen-inbajes>

er geen contract was met eMates. Dit werd toen echter niet als zorgelijk gezien. Naar aanleiding van concrete zorgen van het OM die zien op het gebruik van eMates in Nederland is de berichtenservice opgeschort. Wanneer het onderzoek is afgerond zal besloten worden of en onder welke condities de berichtenservice via eMates kan worden hervat. U wordt op de hoogte gebracht van de uitkomsten van het onderzoek.

Klopt het, zo vragen de leden van de SP-fractie, dat sinds de DJI op 28 maart gestopt is met het verwerken van de dagelijks door eMates digitaal aangeleverde berichten, eMates de berichten uitprint en per post naar de afzonderlijke DJI-locaties stuurt? Klopt het tevens dat de DJI deze, langs reguliere weg, binnenkomende post niet aan de geadresseerde gedetineerden uitgeeft? Zo ja, hoeveel berichten zijn inmiddels al achtergehouden door de DJI? Welke bevoegdheid heeft de DJI om in den breedte brieven die geadresseerd zijn aan gedetineerden niet aan de betrokken gedetineerden te verstrekken? Kan worden verduidelijkt hoe die praktijk in lijn is met art. 36 Penitentiaire Beginselenwet? Is de Minister alsnog bereid deze post zo snel mogelijk alsnog aan de gedetineerden te verstrekken? Zo nee, waarom niet?

Berichten van na de datum opschorting zijn inderdaad niet uitgereikt. Het maakt daarbij niet uit of het om berichten gaat die via eMates via de mail bij DJI binnen komen, of berichten die eMates eerst zelf heeft uitgeprint en vervolgens per post bij DJI binnenkomen. Het gaat in beide gevallen om post via eMates. DJI heeft aan eMates laten weten dat ze deze post niet uitgeeft zolang het gebruik van de berichtenservice is opgeschort. Deze beslissing is gebaseerd op artikel 3, lid 2 van de Penitentiaire Beginselenwet. Hangende de opschorting kunnen gedetineerden en hun relaties gewoon gebruik blijven maken van reguliere post, telefonie en bezoek.

Deze leden wijzen erop dat het stopzetten van berichtenservice eMates een paardenmiddel is. De stopzetting heeft grote gevolgen voor alle gedetineerden en hun achterblijvers. Dus ook voor degenen die zich wel netjes aan alle regels omtrent communicatie met de buitenwereld hielden. Waarom heeft de Minister ook voor die mensen de mogelijkheid tot het verzenden van berichten via eMates stopgezet? Acht de Minister dat proportioneel? Zo ja, waarom dan?

Antwoord

Zoals al in eerdere antwoorden is vermeld, ziet de grootste zorg op dat er geen zicht is op het systeem van eMates. Het is daardoor en niet bekend of het voldoet aan de wettelijke eisen die gesteld worden aan de verwerking van persoonsgegevens. Dit is een generiek probleem dat maakt dat de berichtenservice voor eenieder wordt opgeschort. Ik realiseer mij dat de opschorting van het uitreiken van de berichten van eMates voor ongemak zorgt bij zowel gedetineerden als hun relaties. Het belang van het voorkomen van voortgezet crimineel handelen tijdens detentie, de veiligheid binnen de inrichting en het beschermen van persoonsgegevens van gedetineerden en hun relaties weegt echter zwaarder. D

Is de Minister het met de leden van de SP-fractie eens dat het voor bijvoorbeeld kinderen uitermate belangrijk is om contact te houden met allebei de ouders, mits dit uiteraard niet tot ongewenste situaties voor betrokkenen leidt, ook als één van de ouders gedetineerd is? Zo nee, waarom niet? Zo ja, hoe rechtvaardigt de Minister dan dat hij, met de beslissing om te stoppen met eMates, kinderen een belangrijk middel

ontneemt om met hun gedetineerde ouder, op een laagdrempelige manier, te communiceren? Heeft de Minister hierbij voldoende stilgestaan toen hij besloot om gedetineerden de toegang tot eMates te ontzeggen? Zo ja, waaruit blijkt dat? Had de Minister niet op zijn minst gelijktijdig met het stoppen met eMates een vervangende, laagdrempelige, manier van communiceren aan deze kinderen kunnen aanbieden? Zeker ook, omdat een goede relatie tussen ouder en kind niet alleen voor het kind van groot belang is, maar de gedetineerde ook kan helpen bij een succesvolle re-integratie in de samenleving na detentie. Graag een uitgebreide reflectie van de Minister op dit punt.

Antwoord

Ik ben van mening dat het voor gedetineerden van groot belang is contact te kunnen onderhouden met hun familie en netwerk. Bovendien draagt dit bij aan een goede re-integratie. Er staan voor het onderhouden van contact diverse communicatiemiddelen ter beschikking, zoals: telefonie, post en bezoek. De berichtenservice eMates is hier een aanvulling op. Ik realiseer mij dat de opschorting van het uitreiken van de berichten van eMates voor ongemak kan zorgen bij zowel gedetineerden als hun relaties. Het belang van het beschermen van persoonsgegevens van gedetineerden en hun relaties, het voorkomen van voortgezet crimineel handelen tijdens detentie en de veiligheid binnen de inrichting weegt echter zwaarder.

Is de Minister bekend met het feit dat Gevangenzorg Nederland ook gebruik maakt van eMates en dat het stopzetten van eMates op allerlei vlakken onhandig is en voor meer bureaucratie zal zorgen in de verlening van zorg voor gedetineerden? Begrijpt de Minister dat het stopzetten van eMates ervoor zorgt dat alle communicatie tussen Gevangenzorg Nederland en gedetineerden weer per brief zal moeten gaan, wat meer handelingen vergt en langere doorlooptijden tot gevolg zal hebben? Waarom is de communicatie met Gevangenzorg Nederland niet uitgesloten van de stop? Ziet de Minister mogelijkheden om in de nabije toekomst alsnog tot een regeling te komen waarbij, bijvoorbeeld Gevangenzorg Nederland alsnog gebruik kan maken van eMates?

Antwoord

Omdat de grootste zorg ziet op dat er geen zicht is op het systeem van eMates en niet bekend is of het voldoet aan de wettelijke eisen die gesteld worden aan de verwerking van persoonsgegevens is de berichtenservice voor eenieder opgeschort. Het is een generiek probleem dat maakt dat er voorlopig geen uitzondering gemaakt kan worden. Ik heb aangegeven dat ik de ADR opdracht heb gegeven een onderzoek te doen naar het gebruik van de berichtenservice van eMates. Doel van het onderzoek is om een geobjectiveerd en gevalideerd beeld te krijgen hoe eMates werkt en welke risico's er aan verbonden zijn en hoe deze beperkt kunnen worden. Daarnaast dient het onderzoek inzicht te geven in hoe de huidige situatie heeft kunnen ontstaan. Wanneer het onderzoek is afgerond zal besloten worden of en onder welke condities de berichtenservice via eMates kan worden hervat.

Hoe lang zal het onderzoek dat door de Minister is ingesteld naar verwachting gaan duren? Welke onafhankelijke partij verricht dit onderzoek, en met welke opdracht precies? Is de Minister bereid zo snel als mogelijk te bekijken onder welke voorwaarden voortzetting van berichtenservice eMates wel weer mogelijk gemaakt kan worden? Hoe wil

de Minister de gedetineerden tegemoetkomen, nu zij cruciaal contact met hun achterblijvers missen en hun resocialisatie mogelijk gevaar loopt?

Antwoord

De ADR gaat het onderzoek naar eMates verrichten. Doel van het onderzoek is om een geobjectiveerd en gevalideerd beeld te krijgen van hoe eMates werkt, welke risico's er aan verbonden zijn en hoe deze gemitigeerd kunnen worden. Daarnaast dient het onderzoek inzicht te geven in hoe de huidige situatie heeft kunnen ontstaan. Wanneer het onderzoek is afgerond zal besloten worden of en onder welke condities de berichtenservice via eMates kan worden hervat. Uw Kamer zal hier na de zomer over worden bericht.

Ik realiseer mij dat de opschorting tot ongemak voor gedetineerden kan leiden. Maar veiligheid en een goede bescherming van persoonsgegevens is ook in het belang van gedetineerden en hun relaties. De berichtenservice eMates was een aanvulling op de communicatiemiddelen, zoals: telefonie, reguliere post en bezoek. De gedetineerden kunnen nog steeds van deze middelen gebruik maken.

Vragen en opmerkingen van de leden van de SGP-fractie

De leden van de SGP-fractie hebben kennisgenomen van de stand van zaken over de berichtenservice van eMates. Zij hebben daarover nog enkele vragen.

Aanleiding

De leden van de SGP-fractie lezen dat de DJI begin maart 2022 van het OM een brief heeft ontvangen waarin het OM haar zorgen ten aanzien van de digitale berichtenservice van eMates onder de aandacht van de DJI heeft gebracht. Deze leden vragen de Minister of er voor maart 2022 ook al signalen werden ontvangen door het OM dat de controle op de berichtenservice ondermaats was. Zo ja, waarom is er toen niet ingegrepen? Deze leden lezen dat het OM in haar brief als haar eerste en grootste zorg het gebrek aan contractuele afspraken tussen de DJI en eMates noemt. Deze leden constateren dat de samenwerking sinds 2010 loopt en vragen de Minister waarom dit gebrek aan contractuele afspreken niet eerder een zorg is geweest.

Antwoord

Op 11 februari heeft het OM een brief verstuurd naar DJI. In deze brief uitte het OM haar zorgen met betrekking tot een individuele gedetineerde. Deze zorgen hadden ook betrekking op het gebruik van eMates in algemene zin. Op 17 februari heeft naar aanleiding van deze brief een gesprek plaatsgevonden tussen het OM en DJI.

Daarnaast heeft DJI op 4 maart een brief ontvangen van het OM met daarin zorgen over het systeem eMates in het algemeen. Daarop is vervolgens actie door DJI ondernomen. Dit heeft geleid tot het besluit van 18 maart 2022 om het gebruik van de berichtenservice op te schorten. Na het nemen van het besluit is dit door DJI toegelicht in een gesprek met eMates, op 29 maart 2022.

De berichtenservice is kleinschalig begonnen met het idee gedetineerden snel en laagdrempelig contact te laten houden met hun relaties. Uit beantwoording van eerdere Kamervragen in 2017–2018 over het bericht «Advocaten ronselen in de bajes»

blijkt dat toen al werd opgemerkt dat er geen contract was met eMates. Dit werd toen echter niet als zorgelijk gezien met name omdat DJI eMates zag als een derde partij.

De leden van de SGP-fractie lezen dat er geen zicht op het systeem is en dat niet bekend is of het voldoet aan de wettelijke eisen die gesteld worden aan de verwerking van persoonsgegevens. Deze leden vragen de Minister of de samenwerking regelmatig geëvalueerd wordt, of er tussentijds afspraken kunnen worden gemaakt en of de verwerking van persoonsgegevens niet eerder onderwerp van gesprek is geweest? Vindt er tussentijds overleg plaats waarbij dit besproken kan worden? Wordt er onderzoek gedaan naar de wettelijke eisen van de verwerking van persoonsgegevens en de implementatie daarvan voor het eMates-systeem?

Antwoord

De samenwerking met eMates is niet geëvalueerd en de verwerking van persoonsgegevens is niet eerder onderwerp van gesprek geweest. Ook vindt er geen tussentijds overleg plaats met eMates. De ADR heeft de opdracht gekregen te onderzoeken hoe eMates werkt, welke risico's er aan verbonden zijn en hoe deze gemitigeerd kunnen worden. Daarnaast wordt onderzocht hoe de huidige situatie heeft kunnen ontstaan. Wanneer het onderzoek is afgerond zal besloten worden of en onder welke condities de berichtenservice via eMates kan worden hervat. Uw Kamer zal hier na de zomer over worden bericht.

De leden van de SGP-fractie lezen dat er geen zicht is op informatie binnen het systeem van eMates alsook de informatie die via eMates verstuurd wordt. Deze leden constateren dat hiermee een belangrijke voorwaarde voor het instandhouden van het systeem van eMates geschonden wordt, namelijk het gecontroleerd kunnen ontvangen en versturen van berichten door gedetineerden. Deze leden vragen de Minister of er basisvoorwaarden bestaan om het systeem te kunnen laten functioneren zoals het beschikken over voldoende capaciteit om de berichten controleren.

Antwoord

De basisvoorwaarden zijn een veilig gebruik van een emailberichtsysteem. De ADR doet er onderzoek naar. Zodra de uitkomsten van het onderzoek bekend zijn wordt Uw Kamer hierover geïnformeerd. Voor de goede orde: alleen voor gedetineerden met een toezichtsmaatregel en gedetineerden in de EBI en de TA geldt dat alle in- en uitgaande berichten worden gecontroleerd. Deze berichten worden ook daadwerkelijk door medewerkers van DJI gelezen. Voor gedetineerden die niet gedetineerd zitten in de EBI en TA geldt dat berichten alleen worden gecontroleerd indien daar een concrete aanleiding toe is. In dat geval wordt er per gedetineerde een toezichtsmaatregel opgelegd.

De leden van de SGP-fractie lezen dat als het aantal emailberichten niet gelimiteerd is en er, zoals nu via eMates, een grote hoeveelheid ongescreend digitaal berichtenverkeer met de buitenwereld kan plaatsvinden, dat volgens het OM een aanzienlijk risico oplevert van voortgezet crimineel handelen binnen de penitentiaire inrichting. Deze vragen de Minister of hij bereid is te onderzoeken of het toch mogelijk is een limiet te stellen aan het ontvangen en versturen van berichten. Deze leden vragen de Minister ook hoe het überhaupt mogelijk is dat ongescreend berichtenverkeer mogelijk is. Is het niet een voorwaarde voor het

ontvangen en versturen van berichten dat deze berichten eerst gescreend worden? Het ligt voor de hand dat het aantal berichten zich ophoopt voor controle, maar het ligt niet voor de hand dat indien sprake is van een capaciteitstekort, berichten zonder controle kunnen worden verzonden en ontvangen. Kan de Minister aangeven of hier sprake van is geweest?

Antwoord

Een beperking op de hoeveelheid eMates berichten is in strijd met de wet en niet toegestaan. De afdeling rechtspraak van de RSJ heeft in haar uitspraak van 28 oktober 2020 geoordeeld dat berichten via eMates gelijkgesteld zijn aan post als bedoeld in artikel 36 Pbw.

Het OM heeft aangegeven dat zij het aantal berichten een punt van zorg vindt. Als het aantal emailberichten niet gelimiteerd is en er, zoals nu via eMates, een grote hoeveelheid ongescreend digitaal berichtenverkeer met de buitenwereld kan plaatsvinden via een systeem waar geen toezicht op is en zorgen over zijn, levert dat volgens het OM een aanzienlijk risico op van voortgezet crimineel handelen binnen de PI. Het klopt dat er ongescreende berichten binnenkomen en uitgaan. Dat geldt ook voor post en telefonie. Bij reguliere regimes vindt er immers alleen toezicht plaats als er aanleiding toe is en daarbij individuele maatregelen worden opgelegd. Elke PI heeft een BIV. Het BIV is het centrale punt in de inrichting waar signalen en informatie rondom veiligheid en VCHD bij elkaar wordt gebracht en geanalyseerd. Wanneer er signalen zijn, wordt daar direct actie op ondernomen. Dit geldt niet voor de EBI, TA of gedetineerden met een toezichtmaatregel. Daar worden standaard alle berichten gecontroleerd met uitzondering van communicatie met geheimhouders.

De leden van de SGP-fractie lezen dat zolang het eMates berichten-systeem stilligt, er nog wel de mogelijkheid van het versturen en ontvangen van een brief bestaat. Via deze weg is het voor gedetineerden ook mogelijk om in contact te blijven. eMates geeft zelf aan dat het lastiger is om een brief te controleren, inclusief afzender, dan een bericht via eMates. Kan de Minister aangeven hoe de beschikbare capaciteit omgaat met dit gegeven? Kan de Minister verzekeren dat alle berichten die nu binnenkomen en uitgaan per post wel voldoende kunnen worden gecontroleerd alvorens zij de ontvanger bereiken?

Antwoord

Alle berichten die vanuit of naar gedetineerden in de EBI of TA zijn verzonden worden gecontroleerd, dat geldt zowel voor «reguliere post» als voor berichten die via eMates worden verstuurd. Communicatie met geheimhouders is hiervan uitgezonderd. Voor gedetineerden die niet gedetineerd zitten in de EBI en TA geldt dat berichten alleen worden gecontroleerd indien daar een concrete aanleiding toe is. In dat geval wordt er per gedetineerde een toezichtsmaatregel opgelegd.

Opvolging door de DJI

De leden van de SGP-fractie lezen dat de DJI heeft moeten constateren dat sluitende afspraken met eMates over autorisaties, logging, screening van personeel en periodieke auditing niet zijn gemaakt en dat er ook anderszins vanuit DJI geen zicht is op de bescherming en beveiliging van deze gegevens. Deze leden vragen de Minister waarom na 12 jaar samenwerking pas naar buiten komt dat er nooit deugdelijke afspraken met eMates zijn gemaakt over de samenwerking. Zij vragen de Minister

wie er verantwoordelijk was voor het maken van deze afspraken en hoe het heeft kunnen gebeuren dat hier nooit afspraken over gemaakt zijn.

Antwoord

Uit beantwoording van eerdere Kamervragen in 2017–2018 over het bericht «Advocaten ronselen in de bajes» (Aanhangsel Handelingen II 2017/18, nr. 943) blijkt dat toen al werd opgemerkt dat er geen contract was met eMates. Dit werd toen echter niet als zorgelijk gezien met name omdat DJI eMates zag als een derde partij die zelf ook verantwoordelijk is voor het waarborgen van veiligheid en privacy. Hoe de huidige situatie heeft kunnen ontstaan wordt door de ADR onderzocht. Uw Kamer wordt over de uitkomsten van het onderzoek geïnformeerd.

De leden van de SGP-fractie lezen dat is besloten om door een onafhankelijke partij met spoed onderzoek naar de afspraken en voorwaarden te laten verrichten en hangende dat onderzoek het gebruik van de berichtenservice via eMates op te schorten. Deze leden vragen de Minister op welke termijn de conclusies van het onderzoek verwacht worden. Kan de Minister de Kamer informeren over de ontwikkelingen uit het onderzoek?

Antwoord

Uw Kamer wordt na de zomer over de ontwikkelingen geïnformeerd.

De leden van de SGP-fractie lezen dat het feit dat er geen sluitende afspraken met eMates zijn gemaakt en daarop evenmin toezicht werd gehouden, onacceptabel is voor de Minister. Deze leden lezen dat de Minister aan de leiding van de DJI nadrukkelijk verzocht heeft om dit aspect ook mee te nemen in het onderzoek. Deze leden vragen de Minister of ook in het onderzoek kan worden meegenomen hoeveel gevallen er zijn waarbij het toezicht op de berichtenservice tekort is geschoten en of er daarbij berichten ontvangen of verstuurd zijn die bij deugdelijke controle afgekeurd zouden worden. Zijn er berichten verstuurd van of naar een gedetineerde die informatie bevatten waardoor misdrijven gepleegd konden worden? Kan de Minister aangeven of in het onderzoek wordt meegenomen hoe de controle op het berichtenverkeer van en naar gedetineerden verder verscherpt wordt? Kan de Minister aangeven of het berichtenverkeer van en naar gedetineerden in de EBI extra verscherpt wordt nu naar buiten is gekomen dat met name de heer Ridouan T. (mogelijk) misbruik van de berichtenservice heeft gemaakt?

Antwoord

De ADR zal het onderzoek naar eMates gaan verrichten. Doel van het onderzoek is om een geobjectiveerd en gevalideerd beeld te krijgen van hoe eMates werkt, welke risico's er aan verbonden zijn en hoe deze gemitigeerd kunnen worden. Daarnaast dient het onderzoek inzicht te geven in hoe de huidige situatie heeft kunnen ontstaan.

Het ADR zal niet inhoudelijk in gaan op de hoeveelheid berichten die informatie zou kunnen bevatten waardoor misdrijven gepleegd konden worden. Alle berichten van en naar de EBI-gedetineerden worden gecontroleerd en aan het GRIP gezonden. Dit hoeft niet geïntensiveerd te worden.